

Beste leerling,

Dit document bevat het examenverslag van het vak Geschiedenis havo, eerste tijdvak (2018). In dit examenverslag proberen we een zo goed mogelijk antwoord te geven op de volgende vraag:  
*In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus behandelde kennis & vaardigheden?*

Om een zo duidelijk mogelijk verslag te maken, hebben we de vragen onderverdeeld in 4 categorieën.

- I. Algemene (niet vakgerelateerde) kennis & vaardigheden
- II. Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag
- III. Een-stapje-extra-vraag.
- IV. Niet voorgekomen in de cursus

De eerste categorie doet een beroep op algemene basisvaardigheden, welke we bekend veronderstellen. Categorie II en III zijn vragen die op te lossen zijn met de kennis en vaardigheden die je op de cursus geleerd hebt. De laatste categorie vragen is op de cursus niet aan bod gekomen. In *bijlage 1*, achteraan dit document, vind je een nadere toelichting van deze categorieën.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze categorieën niets zeggen over de moeilijkheidsgraad van een vraag. Een vraag die rechtstreeks op te lossen valt met kennis en vaardigheden uit de cursus (categorie II) kan best een pittigere opgave zijn dan een vraag die niet is voorgekomen tijdens de cursus (categorie IV).

Mocht je vragen of opmerkingen hebben naar aanleiding van dit examenverslag, dan horen we dit heel graag! Je mag ons hier altijd over mailen op [info@sslleiden.nl](mailto:info@sslleiden.nl)

Met vriendelijke groet,

Hans Huibregtse

	vraag	aantal punten	categorie vraag	toelichting categorie keuze:
1	1	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Door kernwoorden aan te strepen die in onze uitleg voorkomen, zoals is behandeld in het 'Stappenplan Examenvraag' of in het 'Stappenplan Chronologie' (dat tijdens het avondprogramma is behandeld), kon je bepalen waar in de geschiedenis je de gebeurtenissen die hier worden genoemd kon plaatsen. De volgende kernwoorden verwijzen naar periodes uit de aantekeningen: (1) 'gastarbeiders' of 'multiculturele samenleving', (2) 'democratische revolutie in Frankrijk', (3) 'Duitse bezetting van Nederland', (4) 'moderne imperialisme', (5) 'communistiche revolutie in Rusland', (6) 'economische bloeitijd van de Republiek'.
2	2	4	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus zijn in subblok 1 van het blok '16e eeuw' de kenmerken van de Renaissance behandeld. Om deze vraag te beantwoorden moest je deze kenmerken (A) koppelen aan de gegevens bij de vraag (B). Dit kon je doen aan de hand van stap II uit het 'Stappenplan Examenvraag'. De kernwoorden in de gegevens die je hier kon gebruiken waren 'zelfportret', 'Arabische wiskundigen' en 'autobiografie'.
	3	1	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in subblok 2 van het blok '16e eeuw' de godsdienstafpraak uit 1555 (de Vrede van Augsburg) genoemd. Deze afspraak hoefde je voor deze vraag enkel te noteren.
		2	II	Welke stof kon je gebruiken? Om deze vraag te kunnen beantwoorden moest je vervolgens uitleggen welk verschil er in 1562 bestond tussen Emden (A) en de Nederlanden (B) op het gebied van godsdienst. Dit kon je doen aan de hand van het 'Stappenplan Examenvraag'. De benodigde kennis over de godsdienstsituatie kon je terugvinden in subblok 2 van het blok '16e eeuw' en in subblok 1b van het blok 'Republiek der 7 Verenigde Nederlanden'.
	4	4	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus zijn de oorzaken voor het uiteenvallen van de pacificatie van Gent besproken in subblok 2 van het blok 'Republiek der 7 Verenigde Nederlanden'. Om deze vraag te kunnen beantwoorden moest je deze oorzaken aangevuld met eigen beredeneerde mogelijke oorzaken (A) koppelen aan de genoemde gebeurtenissen bij de vraag (B). Dit kon je doen aan de hand van het 'Stappenplan Examenvraag'.
	5	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in subblok 2 van het blok 'Republiek der 7 Verenigde Nederlanden' het Plakkaat van Verlatinge behandeld. Om deze vraag te beantwoorden moest je dit plakkaat (A) koppelen aan de inhoud van de bron (B). Dit kon je doen met behulp van stap II van het 'Stappenplan Examenvraag'.
		2	III	Welke stappen moest je zetten? Om deze vraag te beantwoorden moest je allereerst door middel van tekstverklaren uit de bron halen waarom Willem van Oranje juist een andere vorst wilde hebben, namelijk als beschermheer. De extra stap die je vervolgens moest zetten, was dat je moest bedenken dat de Nederlanden hierdoor sterker zouden komen te staan in de oorlog vanwege militaire steun. Dit alles kon je bedenken op basis van de situatie in de Nederlanden op dat moment, wat tijdens de cursus is behandeld in subblok 2 van het blok 'Republiek der 7 Verenigde Nederlanden'.
	6	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus zijn in subblok 4 van het blok 'Republiek der 7 Verenigde Nederlanden' verschillende oorzaken voor het ontstaan van de Gouden Eeuw behandeld en de rol van het bestuur in de Republiek hierin. Om deze vraag te beantwoorden moest je het gevolg van dit bestuur (A1) voor beleid met betrekking tot migranten benoemen (B1) en vervolgens uitlegen waarom dit beleid (A2) goed was voor de Nederlandse handel (B2). Dit kon je doen op basis van stap II van het 'Stappenplan Examenvraag'.
	7	3	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus zijn in het blok 'Republiek der 7 Verenigde Nederlanden' de verschillende kenmerken van de 16e en de 17e eeuw behandeld. Om deze vraag te beantwoorden moest je deze kenmerken (A) koppelen aan de bron (B). Dit kon je doen aan de hand van stap II van het 'Stappenplan Examenvraag'.
	8	1	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in het blok 'Overzicht 16e-18e eeuw' behandeld hoe de internationale handel in de wereld is opgekomen. Vanuit deze kennis kon je bedenken wat voor Spanje de reden is geweest om hun handelsroutes geheim te houden.
		1	III	Welke stappen moest je zetten? De extra stap die je voor het oplossen van deze vraag nog moest zetten was dat je moest bedenken dan naast de ontwikkeling van de internationale handel ook een conflict tussen de Nederlanden en Spanje gaande was. Aan de hand van dit gegeven moest je nog bedenken wat dan het politieke doel voor de interesse van de Nederlanden in de Spaanse handelsroutes moest zijn.
	9	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus zijn in het blok 'Overzicht 16e-18e eeuw' de verschillende kenmerken van de Verlichting behandeld. Om deze vraag te beantwoorden moest je deze kenmerken (A) koppelen aan de twee voorbeelden bij de vraag (B). Dit kon je doen aan de hand van het 'Stappenplan Examenvraag'.
3	10	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in het blok '19e eeuw' het modern imperialisme besproken. Om deze vraag te beantwoorden moest je dit modern imperialisme (A) koppelen aan het aanleggen van de telegrafiekabel (B). Hiervoor kon je gebruik maken van het 'Stappenplan Examenvraag'.

11	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus zijn tijdens het blok '19e eeuw' de verschillende kenmerkende aspecten van deze tijd besproken. Om deze vraag op te lossen moest je deze kenmerken (A) koppelen aan de bron (B). Je kon hiervoor gebruik maken van het 'Stappenplan Examenvraag'.
12	2	III	Welke stappen moest je zetten? Tijdens de cursus is in het avondprogramma de uitleg Bronnen Beoordelen behandeld. Door gebruik te maken van de argumenten die in deze uitleg zijn genoemd, kon je de bruikbaarheid van deze bron voor de verschillende onderzoeksvragen beargumenteren. Je kon dit ook doen op basis van je algemene kennis en vaardigheden. Hoe dan ook schuilt de extra stap in deze vraag in het feit dat je moest bedenken dat het hier ging om een novelle, dus een fictief verhaal, dat met een bepaalde bedoeling is geschreven.
13	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is de buitenlandse politiek van zowel Bismarck als Wilhelm II behandeld in subblok 1 van het blok Duitsland. Om deze vraag op te lossen moest je dit beleid (A) van beide heren, koppelen aan hun opvatting die in de vraag werd genoemd (B). Dit kon je doen aan de hand van stap II van het 'Stappenplan Examenvraag'.
14	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Door kernwoorden aan te strepen die in onze uitleg voorkomen, zoals is behandeld in het 'Stappenplan Examenvraag' of in het 'Stappenplan Chronologie' (dat tijdens het avondprogramma is behandeld), kon je bepalen waar in de geschiedenis je de gebeurtenissen kon plaatsen. Alle gebeurtenissen die bij deze chronologievraag worden genoemd zijn vrijwel letterlijk terug te vinden in de blokken 'Duitsland' en 'Koude Oorlog', respectievelijk ging het om de volgende jaartallen: 1947, 1989, 1933, 1963, 1918, 1945.
15	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus zijn in de blokken 'Duitsland' en 'Koude Oorlog' de genoemde gebeurtenissen behandeld. Om deze vraag te beantwoorden moest je deze gebeurtenissen (A) koppelen aan de bronfragmenten (B). Dit kon je doen aan de hand van het 'Stappenplan Examenvraag'. Vooral het markeren van kernwoorden was hierin erg belangrijk, de volgende kernwoorden gaven het antwoord op de vraag weg: (a) 'twee bevolkingen van Berlijn zich met elkaar vermengden', (b) 'Amerikaanse president', 'kracht van zijn toespraak', (c) 'communismatische revolutie [in Duitsland, red.]', (d) 'luchtbrug', (e) een beschrijving van dat de Russen (geallieerde troepen) eraan komen, (f) 'aftreden van de keizer'.
16	2	III	Welke stappen moest je zetten? Tijdens de cursus is in subblok 2 van het blok 'Republiek van Weimar' besproken wat de inhoud van het Verdrag van Versailles was en welke impact de herstelbetalingen hadden. Deze kennis (A) moest je koppelen aan de prent (B). De extra stap hierbij, was dat je ook nog moest bepalen wat de mening precies was die blijkt uit de prent. Dit kon je doen op basis van het 'Stappenplan Prenten'.
	1	I	Benodigde algemene kennis & vaardigheden: Daarnaast moest je ook nog bedenken waarom een bankbiljet een effectief middel was om deze boodschap te verspreiden. Dit kon je doen op basis van je algemene kennis en vaardigheden, namelijk je kennis van hoe en door wie geld wordt gebruikt.
17	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus zijn in subblok 2 van het blok 'Duitsland' verschillende periodes in de Republiek van Weimar behandeld, waaronder de gebeurtenissen in 1924 (het Dawesplan). Aan de hand van deze kennis (A) kon je beredeneren waarom stabiele regeringen er voor 1924 niet waren (B1) en na 1924 wel (B2). Dit alles kon je doen op basis van het 'Stappenplan Examenvraag'.
18	1	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in subblok 3b van het blok 'Duitsland' de reden voor de appeasementpolitiek besproken, welke je bij deze vraag enkel hoefde te benoemen.
	2	III	Welke stappen moest je zetten? Om deze vraag op te lossen moest je de boodschap van de bron (A) koppelen aan de eerste gedachte van de Engelsen uit de eerste deelvraag (B). Hiertussen blijkt een belangrijk verschil. De extra stap zat hem erin dat je dit verschil moest signaleren en aan de hand daarvan het oordeel van de Engelsen moest bedenken.
19	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in het blok 'Bronnen Beoordelen' dat tijdens het avondprogramma is behandeld, besproken hoe je kan concluderen of een bron betrouwbaar is of niet. Om deze vraag op te lossen moest je één van de genoemde argumenten selecteren en op de bron toepassen. Je kon dit ook doen op basis van je algemene onderzoeksvaardigheden.
20	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in subblok 3a van het blok 'Duitsland' het idee van de Duitse volksgemeenschap behandeld. Om deze vraag op te lossen moest je dit idee (A) koppelen aan de situatieschets boven de vraag (B). Dit kon je doen aan de hand van het 'Stappenplan Examenvraag'.
21	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Om deze vraag op te lossen moest je allereerst weten wat de rol van de Amerikanen was in de Tweede Wereldoorlog. Dit is behandeld tijdens subblok 3 van de uitleg 'Duitsland'. Deze achtergrondkennis moest je vervolgens koppelen aan de representatie van de Duitse soldaat in de bron. De extra stap die je moest zetten was hier dus het bedenken van het motief achter de publicatie van deze foto als propaganda.
22	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in subblok 1 van het blok 'Koude Oorlog' de Russische Revolutie besproken. In subblok 3b van het blok 'Duitsland' is de rol van de Sovjets in de Tweede Wereldoorlog besproken. Om deze vraag goed te kunnen beantwoorden moest je deze feiten kort omschrijven. Aan de hand hiervan kon je de politieke reden van Nederland bedenken.
23	2	III	Welke stappen moest je zetten? Om deze vraag op te lossen moest je het begrip eenzijdigheid in verband brengen met de beide bronnen, dit is de extra stap die je bij deze vraag moest zetten. Hiervoor had je achtergrondkennis nodig over de Hongaarse Opstand die in subblok 3 van het blok 'Koude Oorlog' is behandeld. Daarnaast had je algemene kennis en vaardigheden nodig om eenzijdigheid van een tekst te kunnen aantonen (de extra stap). Je moest vervolgens het verschil aantonen tussen de feitelijke situatie over de Hongaarse opstand uit de uitleg (A) en de beschrijving in de bron (B).
	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Om deze vraag op te lossen moest je het communisme (A1), het anticommunisme (A2) en de standpunten van de beide kranten koppelen aan de bron (B). Dit kon je doen aan de hand van het 'Stappenplan Examenvraag'. De benodigde achtergrondkennis hiervoor is behandeld in het blok 'Koude Oorlog'.

24	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in subblok 3 van het blok 'Koude Oorlog' de buitenlandse politiek van de Westerse landen tijdens de Hongaarse Opstand besproken. Om deze vraag op te lossen moest je uitleggen waarom hulp aan de Hongaarse opstandelingen (A) niet bij deze buitenlandse politiek (B) zou passen. Je kon voor deze redenering gebruik maken van het 'Stappenplan Examenvraag'.
25	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in subblok 3a van het blok 'Duitsland' het begrip totalitaire staat behandeld. Om deze vraag te beantwoorden moest je de definitie van dit begrip (A) koppelen aan de beschrijving uit de bron (B). Je kon hiervoor gebruik maken van het 'Stappenplan Examenvraag'.
	2	III	Welke stappen moest je zetten? Om deze vraag op te lossen moest je allereerst bedenken wat het standpunt van de vader van Dolores was, namelijk dat hij een communist was. Dit is de extra stap die hier nodig was. Aan de hand hiervan kon je bedenken waarom de bron eenzijdig was. Dit kon je doen op basis van je historische vaardigheden om de bijbedoelingen van de schrijver van een bron te herkennen. Als laatste moest je voorbeelden benoemen van eenzijdigheid uit de bron.
26	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus zijn in het blok 'Overzicht 1945-Heden' de kenmerkende aspecten van de tweede helft van de twintigste eeuw besproken. Om deze vraag te beantwoorden moest je deze kenmerkende aspecten (A) koppelen aan de bron (B). Hiervoor kon je gebruik maken van stap II van het 'Stappenplan Examenvraag'.
27	2	III	Welke stappen moest je zetten? Om deze vraag te beantwoorden moest je gebruik maken van het 'Stappenplan Prenten' dat tijdens de cursus is behandeld. Hiervoor moest je allereerst bedenken wat het onderwerp van de bron is. Dit onderwerp, het neerslaan van de Praagse Lente, wordt in de vraag genoemd. Vervolgens moest je met behulp van stap II en III elementen kiezen en hun figuurlijke betekenis bedenken. Deze figuurlijke betekenis was de extra stap die hier nodig was. Voor achtergrondinformatie over de Praagse Lente kon je terecht in subblok 4 van het blok 'Koude Oorlog'.
28	2	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in subblok 4 van het blok 'Koude Oorlog' het SDI-project besproken. Om deze vraag te beantwoorden moest je dit SDI-project (A) in verband brengen met de bereidheid van Gorbastjov om de hoeveelheid kernwapens te verminderen (B). Dit kon je doen aan de hand van stap II van het 'Stappenplan Examenvraag', het ging hier om een oorzaak-gevolg relatie.
29	1	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in verschillende blokken (zoals in 'Duitsland' en in 'Republiek der 7 Verenigde Nederlanden') behandeld wat propaganda precies inhoudt. Aan de hand van deze kennis kon je uitleggen waarom deze bron als propagandistisch kon worden gezien. Dit kon je doen aan de hand van stap II van het 'Stappenplan Examenvraag'.
	1	II	Welke stof kon je gebruiken? Tijdens de cursus is in het blok 'Overzicht 1945-Heden' de economische ontwikkeling in de jaren 60 besproken. Om deze vraag te beantwoorden moest je deze ontwikkeling (A) koppelen aan de bron (B). Dit kon je doen aan de hand van het 'Stappenplan Examenvraag'.

72

*verdeling per categorie:*

categorie	aantal punten	percentage
I	1	1%
II	56	78%
III	15	21%
IV	0	0%
	72	100%

*In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus opgedane kennis & vaardigheden?*

Dit gold voor: 100% van de vragen (namelijk categorie I, II en III).

### **Bijlage 1: Toelichting categorieën**

#### **Categorie I: Algemene (niet vakgerelateerde) kennis & vaardigheden**

Dit betreft de volgende vragen: vragen waarbij een beroep wordt gedaan op algemene kennis & vaardigheden. Dit zijn kennis & vaardigheden die niet zijn opgenomen in de eindtermen in de syllabus en niet in Samengevat staan (zo ja: dan behoren de vragen tot één van de drie andere categorieën).

#### **Categorie II: alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag**

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen die letterlijk voorkomen in de uitleg (in de uitleg of in een klassikaal voorbeeld);
- Vragen die letterlijk met een stappenplan op te lossen zijn;
- Vragen die vergelijkbaar zijn met opgaven uit de opgavenbundel die vrijwel altijd worden opgegeven door de hoofddocent;
- Theorievragen die niet worden behandeld op de cursus, maar die we je van tevoren via de vakkenpagina geadviseerd hebben te leren (uit bijv. Samengevat);
- Vragen die vergelijkbaar zijn met vragen uit de voorbereidende opgaven.

#### **Categorie III: een-stapje-extra-vraag**

Dit betreffen vragen waarbij je, de naam zegt het al, een stapje extra moet zetten. Oftewel: je moest je kennis en vaardigheden behandeld tijdens de cursus combineren met een stukje 'inzicht'. Bijvoorbeeld:

- Je moet net even buiten het stappenplan om denken;
- Je moet informatie uit de tekst halen om een bepaalde variabele voor een formule of berekening uit te rekenen.

#### **Categorie IV: niet voorgekomen op de cursus**

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen over begrippen die niet voorkomen in de uitleg, de standaard opgegeven opgaven door de hoofddocent, en waarbij het woordenboek ook geen soelaas biedt;
- Vragen over grotebakstof die niet voorkomen in standaard opgegeven opgaven door de hoofddocent, de voorbereidende opgaven of opgegeven stof op de vakkenpagina.
- Vragen waarvan je redelijkerwijs niet kon vaststellen dat het om een (op de cursus behandeld) concept in een andere context gaat.